

coordinated digital attack on the government by another government or large groups of citizens. This is an act of the state for penetration into computers or networks of other countries for the purpose of causing harm or violation.

Today, the main features of the cyberwar are: the lack of a clearly expressed «aggressor», the peculiarity of the attacks, the absence of visible destruction, special means of attack, the time of the commission of prohibited acts.

We can state that today there is no legally binding international instrument that fully regulates relations in the area of cyberspace use. Cyberattacks are a form of aggression and they should be prohibited by international law in one of two ways: either by adopting an international convention or supplementing the notion of aggression.

While conducting a study the author analyzed the relevant provisions of four Geneva Convention 1949 and their Additional Protocol 1977; issues and provisions of Tallinn Manual 2.0. International Law Applicable to Cyber Operations.

**Keywords:** cyber-weapons, international law, international humanitarian law, the activities of international organizations, an international treaty, an armed conflict.

**Розвадовський В.І.**

## ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ І НАГЛЯДУ ЯК ЦІННОСТІ В УКРАЇНІ

УДК 342.565.2(477)

**Постановка проблеми.** Варто зазначити, що проблема судового захисту конституцій в Європі набула актуальності після першої, та особливо – другої світової війни. Науковці, практикуючі юристи традиційно пов'язують утвердження конституційного судочинства з формуванням спеціальних конституційних судів.

У результаті становлення України як незалежної держави органом конституційного контролю і нагляду став Конституційний Суд України, що забезпечує верховенство Конституції і здійснює її офіційне тлумачення [1]. У зв'язку з цим питання конституційного контролю і нагляду тривалий час привертає увагу суспільства, це пояснюється тим, що він має на меті правову охорону Конституції, забезпечення прозорості і правопорядку, що є досить актуальним для України.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Науковою основою дослідження стали праці науковців як минулого так і сучас-

ного періоду, серед яких: А.Р. Крусян, М.Д. Савенко, А.О. Селіванов, Л.П. Юзьков, Т.О. Цимбалістий.

Водночас слід зазначити, що в юридичній літературі проблема конституційного контролю і нагляду як цінності в Україні й досі залишається малодослідженою, а тому обрана тематика потребує більш детального дослідження.

**Метою** статті є проведення комплексного дослідження конституційного контролю і нагляду як цінності в Україні.

**Виклад основного матеріалу.** В Україні історія конституційного нагляду і контролю розпочалась 21 жовтня 1989 року, коли у тогочасній Українській РСР (за прикладом СРСР) була зроблена спроба заснувати державний орган правового захисту Конституції 1978 року. Мова йде про Комітет конституційного нагляду, що повинен був наглядати за конституційністю актів вищих органів державної влади, оскільки ці акти не підлягали прокурорському нагляду. Про це в Конституції Української РСР 1978 року були внесені зміни до її статті 112.

Однак на практиці інститут державного конституційного нагляду не був реалізований. У подальшому в процесі конституційної реформи 24 жовтня 1990 року стаття 112 Конституції Української РСР була переформатована і замість зазначеного Комітету був запроваджений інститут судового конституційного контролю - Конституційний Суд України (далі - КСУ). Ідея цього Суду була реалізована тільки після проголошення незалежності України в 1991 році Законом «Про Конституційний Суд України» від 3 червня 1992 року.

Із становленням незалежної України важливе значення набула розробка наукової доктрини судового захисту Основного Закону держави. Серед плеяди відомих вітчизняних науковців-правознавців, які займалися створенням цієї доктрини, вагоме місце посідав Леонід Петрович Юзьков (28 січня 1938 – 2 березня 1995 року), доктор юридичних наук, професор, академік-засновник нині Національної академії правових наук України, член Європейської комісії «За демократію через право», голова Наглядової Ради Української правничої фундації, член Конституційної комісії, керівник робочих груп з підготовки проектів «Декла-

рації про державний суверенітет України», Концепції нової Конституції України та двох її офіційних проектів.

Як вчений, проф. Л. Юзьков тривалий час досліджував радянське державне управління, але з позицій науки управління як об'єктивної теоретичної основи розвитку і функціонування цивілізованого суспільства. У подальшому саме наука управління допомагала йому плідно працювати над розробкою проектів Конституції України 1992-1993 років та проекту закону про КСУ.

Проф. Л. Юзьков фактично був ідеологом закону «Про Конституційний Суд України» від 3 червня 1992 року (далі – Закон 1992 року) [1] і тому його положення слід розглядати як доктрину вченого. Цей Закон мав на меті забезпечити перші та найважливіші кроки у створенні нового для Української держави органу конституційного судочинства – КСУ. Згідно із Законом 1992 року Суд був проголошений незалежним органом в системі органів судової влади, покликаним забезпечувати відповідність законів, інших нормативних актів органів законодавчої і виконавчої влади Конституції України, охорону конституційних прав і свобод особи.

Сьогодні КСУ - це невід'ємний атрибут демократичної, соціальної, правової держави в Україні, найбільш ефективна правова гарантія верховенства Конституції України. А тоді - у 1992-1995 роках - Закон 1992 року пробуксовував і Суд повністю створити не вдалося.

Верховна Рада України (далі ВРУ) спромоглася обрати лише Голову КСУ, яким і став проф. Л. Юзьков. Було також обрано ще кілька суддів, однак рішення лічильної комісії про їх обрання не було затверджено парламентом. Таким чином, ВРУ фактично блокувала створення органу конституційного судочинства в Україні більш ніж на чотири роки.

Як стверджував сам проф. Л. Юзьков, Закон 1992 року «не покриває всі правові аспекти організації і діяльності. Він містить в основному так звані матеріальні норми, тобто норми, які відповідають на питання, яким чином він діє (так званих процесуальних норм у Законі практично немає). А вони вкрай необхідні, тому необхідно розробляти і приймати Закон про конституційне судочинство» [2, с.8-9]. Фактично Леонід Петрович передбачав

необхідність прийняття окремого закону про конституційне судочинство.

З метою надання об'єктивної оцінки Закону 1992 року вважаємо за доцільне розглядати його за такими основними критеріями, як: 1) процедура формування КСУ; 2) обсяг його повноважень; 3) гарантії незалежності Суду. Виділення вказаних критеріїв дозволить найбільш повно оцінити правову модель гіпотетичного функціонування КСУ зразка 1992-1995 років.

1) Якщо розглядати основні положення зазначеного Закону щодо процедури формування КСУ, то згідно із його статтями 5 та 6 Суд мав складатися з Голови, двох заступників і 12 його суддів, які повинні були обиратися ВРУ на 10 років. Пропозиції про персональний склад суддів мали подавати Голова Верховної Ради України і Президент України у рівній кількості, за погодженням. До складу КСУ міг бути обраний громадянин України, який мав виборчі права, досяг на день обрання не менше 40 років і мав вищу юридичну освіту, стаж практичної, наукової або педагогічної діяльності не менше як 15 років.

На той час конституційне судочинство України розглядалося доктриною у нерозривному зв'язку з конституційним досвідом демократичних європейських держав, виходячи із європейського вектору розвитку України. Свідченням того, що Закон 1992 року відповідав вимогам часу є те, що Чеська Республіка у 1993 році прийняла закон про Конституційний суд, який містив аналогічні положення, що й український Закон про кількість суддів та кваліфікаційні вимоги до суддів тощо.

Сьогодні діючий Закон «Про Конституційний Суд України» [3] від 13 липня 2017 року (далі – Закон 2017 року) у статтях 9 та 11 визначає, що КСУ складається з 18 суддів, які призначаються Президентом України, Верховною Радою України та З'їздом суддів на 9 років. Кваліфікаційні вимоги на посаду судді передбачають наявність громадянства України, віку не менше 40 років, вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності щонайменше п'ятнадцять років, високі моральні якості.

Закріплення кваліфікаційних вимог до суддів КСУ має на меті деполітизацію конституційного судочинства та поповнення складу Суду висококваліфікованими юристами різних спеціаліза-

цій, які є визнаними у державі фахівцями. Вбачається, що наявні вимоги у Законі 2017 року дозволяють досягти зазначеної мети.

2) Щодо обсягу повноважень КСУ, то Закон 1992 року передбачав, що Суд мав розглядати справи щодо невідповідності Законів України, указів і розпоряджень Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України, а також порушення органами і посадовими особами державної влади своїх обов'язків, порушення розподілу компетенції місцевих рад, законністю призначення виборів і референдумів [4, с. 8].

Порівнюючи вказані положення із Законом 2017 року, слід зазначити, що повноваження КСУ є значно ширшими і враховують основне призначення Суду - тлумачити Конституцію України. Те, що повноваження тлумачити закони конституцієдавцем передано від Суду до судів загальної юрисдикції, вважаємо правильним.

3) У питанні гарантій незалежності КСУ прогресивним для Закону 1992 року є те, що він передбачав у статті 29, що Суд та його судді у своїй діяльності є незалежними, користуються всією повнотою повноважень, наданих їм Конституцією України та цим Законом. Судді КСУ при виконанні своїх обов'язків підкоряються тільки Конституції України.

Скажімо, Закон 2017 року передбачає значно більше гарантій незалежності КСУ, серед яких такі: незалежність і недоторканість судді, гарантії безпеки судді, винагорода судді та інші.

У цілому ж заслуговує на увагу те, що Закон 1992 року закріпив європейську модель КСУ і базові положення щодо його організації і діяльності були розвинуті у законодавчих актах про Суд 1996 та 2017 років; змінювалися лише кількість суддів, порядок їх призначення та певні процедурні аспекти.

**Висновки.** Підсумовуючи необхідно зазначити, що наукові ідеї проф. Л. Юзькова як основоположника доктрини конституційного судочинства сьогодні реалізовані та діють у Законі 2017 року. Проте безперечно, що ця доктрина відомого вченого-правознавця та першого Голови Конституційного Суду потребує поглиблення та застосування у процесі розбудови демократичної, соціальної, правової Української держави.

1. *Про Конституційний Суд України. Закон України №2400-ХІІ від 03.06.1992 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/law/show/2400-12>*

2. Юзков Л.П. *На сторозжі правових засад держави // Політика і час. - 1992. - №6-10.*
3. *Про Конституційний Суд України. Закон України №2136-VIII від 13.07.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>*
4. *Розвадовський В. І. Особливості реалізації повноважень Конституційним Судом України/ Р. І. Розвадовський//актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових статей. Вип. 41. – Івано-Франківськ: Прикарп. Нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2016. – с.8*

#### **Розвадовський В.І. Проблеми конституційного контролю і нагляду як цінності в Україні**

Стаття присвячена дослідженню проблем конституційного контролю і нагляду як цінності в Україні. На основі детального аналізу доктрини конституційного судочинства, автор здійснив порівняльний аналіз Закону України «Про Конституційний Суд України» 1992 і 2017 року щодо порядку формування, повноважень та гарантій незалежності суддів.

**Ключові слова:** конституційний контроль, конституційний нагляд, конституційне судочинство, доктрина конституційного судочинства, Конституційний Суд України.

#### **Розвадовський В.И. Проблемы конституционного контроля и надзора как ценности в Украине**

Статья посвящена исследованию проблем конституционного контроля и надзора как ценности в Украине. На основе детального анализа доктрины конституционного судопроизводства, автор осуществил сравнительный анализ Закона Украины «О Конституционном Суде Украины» 1992 и 2017 о порядке формирования, полномочий и гарантий независимости судей.

**Ключевые слова:** конституционный контроль, конституционный надзор, конституционное судопроизводство, доктрина конституционного судопроизводства, Конституционный Суд Украины.

#### **Rozvadovskyi V. Problems of Constitutional Control and Supervision as Values in Ukraine**

The article is devoted to the study of problems of constitutional control and supervision in Ukraine. On the basis of a detailed analysis of the doctrine of constitutional justice, the author also carried out a comparative analysis of the Law of Ukraine «On the Constitutional Court of Ukraine» dated 1992 and 2017 regarding the procedure of the formation, granting powers and guarantees of the independence of judges.

Scientific ideas of prof. L. Yuzkova as the founder of the doctrine of constitutional justice today is implemented and in force in the Law of 2017. However, it is undeniable that this doctrine of the famous scholar-legal expert and the first Chairman of the Constitutional Court needs to be deepened and applied in the process of building a democratic, social, legal Ukrainian state.

**Keywords:** constitutional control, constitutional supervision, constitutional justice, Constitutional Court of Ukraine.